

Секція: Економіка та управління національним господарством, криза національних моделей

*Дяченко О.П., к.е.н., доцент,
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

СХЕМИ УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІСКАЛЬНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

Зростання рівня тіньової економіки здійснює негативний вплив не лише на можливості розвитку галузей економіки, а і зниження рівня інвестиційної привабливості реального сектору економіки, знижує іміджеві позиції держави у глобальному середовищі. Пріоритетною складовою у запровадженні заходів з метою зниження рівня тінізації є створення сприятливих умов для розвитку бізнесу й проведення процесу інвестування, зниження рівня бюрократії, що дозволить усім суб'єктам макросередовища діяти у правовому полі.

Більшість учених визначають тіньову економіку як сферу прояву економічної активності, спрямованої на отримання доходів і від заборонених видів діяльності або ухилення від сплати податків при легальних видах економічної діяльності.

Варто підкреслити необхідність проведення систематичної роботи з виявлення нових схем ухилення від сплати податків (табл. 1), а також створення ефективних механізмів обміну інформацією між державними та приватними структурами [1, с. 44].

Для аналізу сучасної практики здійснення тіньової діяльності було використано оцінювання умов функціонування офшорних зон у формуванні схем ухилення від оподаткування. В останні роки значно

підвищилась роль офшорних схем щодо формування міжнародних господарських систем, коли офшорні фірми вбудовуються в мережу зовнішніх філій українських підприємств. Офшорні схеми часто націлені на подолання іноземних податкових бар'єрів.

Таблиця 1

Узагальнення схем уникнення оподаткування доходів

№ п/п	Назва схеми	Суть схеми
1	Схема незаконного переведення в готівку коштів через фіктивні фірми і кореспондентські рахунки	Реалізується через завищення витрат на придбання товарів чи послуг з подальшим перерахуванням грошей фірмі, що їх конвертує
2	Відшкодування ПДВ через фіктивну фірму	Забезпечується за рахунок використання фіктивної фірми для одержання від неї фальсифікованих податкових документів про сплату зазначеного податку
3	Ухилення від сплати акцизного збору та ПДВ	Забезпечується шляхом фальсифікації справжньої вартості товарів під час їх ввезенні на територію України
4	Ухилення від сплати заборгованості з використанням вексельних розрахунків	Підприємство-боржник зі сплати податків у бюджет розраховується з фірмами-постачальниками сировини векселями. Потім ці векселя, подаються в банк (банк стає авалістом по векселях і гарантує їх оплату). Фірма-постачальник звертається в банк з вимогою про оплату вексельної суми. Банк сплачує зазначену векселями суму. Гроші на розрахунковий рахунок підприємства-боржника не зараховуються, а використовуються на погашення зустрічних взаємних вимог банку до підприємства (у межах аваліювання векселя) і підприємства до банку (у межах доручення на продаж валютного виторгу)
5	Ухилення від сплати податків та інших обов'язкових платежів за допомогою операцій з поступлення боргу	Суть операції полягає в тому, що валюта надходить від нерезидента відповідно до договору про зниження боргу з банком-кредитором на розрахунковий рахунок підприємства-боржника не надходить, а надходить до іноземної фірми

№ п/п	Назва схеми	Суть схеми
6	Використання позичкових рахунків комерційних банків для ухилення від сплати податків	Підприємства-боржники зі сплати в бюджет податку й інших обов'язкових платежів за допомогою ряду комерційних банків, відкривши два і більше валютних рахунків, використовують наявні кошти для здійснення розрахунків, пов'язаних з веденням своєї господарської діяльності, тоді як ці кошти мають бути спрямовані на погашення, в першу чергу, заборгованості зі сплати податків
7	Ухилення від оподаткування прибутків, одержаних резидентом України від розміщення коштів за кордоном	Резидент України вступає у змову з нерезидентом і укладає угоду, предметом якої може бути придбання товарів, надання послуг та ін., які виконуватися не будуть. Сума фіктивної угоди, таким чином, виводиться з оподаткування
8	Ухилення від оподаткування шляхом оформлення доку-ментів на купівлю товарів за завищеними цінами через фіктивну фірму	Підприємство, використовуючи зв'язок з керівництвом підприємств-виробників або інші можливості, купує товарно-матеріальні цінності за завищеними цінами і зберігає їх без оприбуткування
9	Рух товарних і грошових коштів під час видобутку сировини в умовах чинної структури державних холдингових компаній	Державна холдингова компанія, що від свого імені укладає договори на продаж сировини встановлює ціни, терміни, форми сплати, договори на матеріально-технічне постачання й одержує на свій поточний рахунок кошти, що надходять за поставлену продукцію. З поточного рахунка холдингової компанії здійснюється оплата рахунків підприємства і виплата заробітної плати
10	Ухилення від сплати податків з використанням офшорних зон, а саме: використання бартерних і вексельних операцій, операцій з цінними паперами, транзитної торгівлі	Використання схем офшорних операцій, що мають на меті ухилення від оподаткування, ґрунтується на універсальному принципі податкового законодавства, відповідно до якого обов'язковому оподаткуванню підлягають ті прибутки, джерело яких знаходиться на території певної держави. У тих випадках, коли джерело прибутку знаходиться за кордоном, то цей прибуток виключається зі сфери податкової відповідальності в цій юрисдикції. Здійснені таким чином операції виводяться з оподаткування

Джерело: згруповано та складено автором.

З метою підвищення ефективності фіскального адміністрування необхідно забезпечити реалізацію наступних заходів:

1) внесення змін і доповнень до законодавства в частині упорядкування реєстрації, перереєстрації юридичних осіб, які передбачають проведення податкової перевірки після здійснення реєстрації та перереєстрації підприємств;

2) удосконалення критеріїв оцінки ризиків, у тому числі при постановці на облік з ПДВ, реорганізації юридичних осіб і т.д.

3) провести податкову амністію на основі прозорості та чіткої процедури, що дозволить підвищити довіру бізнесу до держави та держави до бізнесу та збільшити надходження до державного бюджету;

4) збільшити роль електронних систем в адмініструванні податків, що дозволить зменшити фізичний контакт податківців з платниками податків і покращить прозорість податкового контролю;

5) зменшити податкове навантаження та скоротити кількість обов'язкових платежів і податкових пільг, що забезпечить рівні умови для всіх платників податків і скоротить стимули до зменшення випадків мінімізації податкових зобов'язань;

6) реформувати спрощену систему, щоб вона включала лише дійсно малі підприємства, а не була інструментом для тінізації фінансових потоків;

7) вирішити проблеми заборгованості із повернення ПДВ для підтримки експорту та підвищення довіри бізнесу до держави;

8) посилення відповідальності за використання тіньових податкових схем при веденні бізнесу та умисній мінімізації податкових зобов'язань.

Через оцінювання механізмів функціонування офшорних зон були встановлені основні шляхи й інструменти, які дозволяють уникати оподаткування в Україні, зокрема за рахунок існуючої практики валютного контролю, операцій з борговими зобов'язаннями, операцій з цінними паперами, торгових операцій за посередництвом офшорної фірми [2, с.82].

Усебічний аналіз вказаних схем дозволив оцінити соціально-економічні наслідки поширення тіньової економіки для України. Зокрема, було встановлено негативний вплив на зниження ефективності ринкового механізму, спотворення конкурентного середовища, зниження конкурентоспроможності продукції національного виробництва як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, закріплення за Україною статусу країни з неринковою економікою.

Отже, для забезпечення ефективного та послідовного поступу реформ має бути створено умови, за яких перебування у нелегальному секторі стає надто ризикованим та коштовним. При цьому, при здійсненні реформ необхідно дотримуватися принципу непогіршення умов ведення бізнесу та оплати праці сумлінних платників податків.

Література:

1. Гришова І.Ю. Корупційні ризики та зарубіжна методологія їх оцінки в системі економічної безпеки / І.Ю. Гришова., О.О.Красноруцький // Проблеми і перспективи економіки та управління : науковий журнал / Черніг. нац. технол. ун-т. – Чернігів : Черніг. нац. технол. ун-т, 2015. – № 4 (4). – С.40-46.
2. Кравчук А.О. Тіньові аспекти економіки України в податковому секторі/ А.О. Кравчук // Український журнал прикладної економіки. Тернопільський національний економічний університет. 2016. Том 1. - № 3.- 79-86 с.